

מתי הקטן מוציא את הגדול

משנה סוכה לח, א

מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו, עונה אחריהן מה שהן אומרים (כך היו נוהגין אחד קורא את ההלל ומוציא את הרבים. ואם היה עבד או אשה או קטן, הואיל ואין מחויב בדבר אין מוציא את המחויב מידי חובתו, הלכך עונה אחריו כל מה שהוא אומר), ותבא לו מאירה (שמבזה את קונו לעשות שלוחים כאלה, רש"י).

שוע"ר סי' לט ס"א

וגם מדברי סופרים אין האזהרה אלא על אביו.

שוע"ר סי' קפו

א נשים חייבות בברכת המזון וספק הוא אם חייבות מן התורה, מפני שהוא מצות עשה שאין הזמן גרמא או אין חייבות אלא מדברי סופרים.

ב וספק של תורה להחמיר, לענין שהן אינן מוציאות ידי חובה את האנשים החייבים מן התורה, כי שמא הן פטורות מן התורה, וכל מי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן.

ג אשה מוציאה את האיש שלא אכל כדי שביעה, ואפילו היא גם כן לא אכלה כדי שביעה, **שמכל מקום היא מחויבת מדברי סופרים כמותו**, וכן מוציאה את הקטן שהוא חייב מדברי סופרים כדי לחנכו במצות.

... הקטן ... מוציא הוא את מי שלא אכל כדי שביעה ... כיון שאינו חייב מן התורה אלא מדברי סופרים. ואפילו אם הקטן גם כן לא אכל כדי שביעה, שמכל מקום **הוא חייב מדברי סופרים כמותו**.

שברכת המזון אינה דומה למגילה והלל וברכות קריאת שמע ושאר מצות שעיקרן מדברי סופרים, שאין הקטן שהגיע לחינוך מוציא את הגדול. לפי שהקטן מצד עצמו כשהוא עתה **פטור לגמרי, אלא שמחנכין אותו כדי שיהא רגיל במצוה זו** ויהיה סריך כמנהגו כשיגדל, לפיכך אינו בדין שיוציא את מי שהוא גדול כבר, אע"פ שחיובו אינו אלא מדברי סופרים, כיון שהקטן גם חיוב זה אינו חייב אלא משום להרגילו לכשיגדל, שאז יתחייב חיוב זה של דברי סופרים. אבל בברכת המזון מה שמחנכין את הקטן לברך אחר אכילתו לשובע כשיגדל, שהוא חיוב מן התורה, לפיכך כשם שהוא מוציא את הגדול שלא אכל כדי שביעה אם הוא אכל כדי שביעה, כך מוציאו אם לא אכל כדי שביעה, כיון שחינוכו כשלא אכל כדי שביעה מועיל לו להרגילו כמו כשאכל (ויותר).

שוע"ר סי' תעט

ו ויכול ליתן רשות לקטן לומר אנא וגו' והוא יענה אחריו. אבל הודו לא יענה אחר הקטן, אלא יתחיל הוא בעצמו והקטן יענה אחריו. לפי שהודו הוא תחלת הפרק, וכשהקטן מתחיל והוא עונה אחריו נראה כאלו הקטן הוא שלוחו, ותבא לו מארה שמבזה את קונו לעשות לו שלוחים כאלו.

ומכל מקום יאמר נא ישראל ויאמרו נא בית אהרן ויאמרו נא יראי ה', אם אמרם הקטן והוא עונה אחריו הודו לה' וגו', אף בדיעבד לא יצא ידי חובתו, אלא אם כן חזר ואמר גם כן בפני עצמו יאמר נא וגו' אבל אינו יוצא במה ששמע מהקטן, כיון שהקטן הוא פטור מכל המצות שבתורה, ואינו חייב בהם אלא (מדברי סופרים) כדי לחנכו במצות.

שוע"ר הל' תלמוד תורה ריש פ"א

שהקטן פטור מכל המצות, וגם אביו אינו חייב לחנכו במצות מן התורה אלא מדברי סופרים.

פסקי דינים צמח צדק ח"ג א, ב

כיון שהקטן אביו מצווה ללמוד, יש לומר דגם הוא מצווה ללמוד את עצמו.

לקוטי שיחות ח"ז

ע' 234 בשוה"ג להערה 26 (והחילוק שכתב שם בין מגילה הלל וברכות קריאת שמע לברכת המזון, בפשטות הרי זו הסברה שבהם הוי תרי דרבנן ובמצות ברכת המזון דאורייתא הוי רק על דרך חד דרבנן).

וע' 235 בשוה"ג להערה 32 (במגילה שהוא רק מדרבנן יש לומר שבקטן החיוב הוא רק על האב על דרך מ"ש אדה"ז בסי' קפ"ו שם – על פי פשטות הלשון בהחילוק שכתב שם. ומש"כ בשוה"ג להערה 26 – הוא על פי פשטות הלשון בשו"ע שם בתחלתו ("שמכל מקום הוא חייב מדברי סופרים כמותו"). וצ"ע מהו העיקר כו').